

Op de premie is een opslag gelegd ter bestrijding der onkosten. Het ligt voor de hand, niemand zal dat trouwens ontkennen, dat het noodig is het saldo op te geven van opslag en gemaakte onkosten.

Er is reeds zooveel geschreven over de methoden van reserveberekening, die een meer of minder groote aanvangsreserve ten bate der winstrekening brengen tegenover de eerste onkosten, dat wij daarover niet behoeven uit te weiden. Het saldo van negatieve aanvangsreserve en eerste onkosten behoort echter te worden vermeld.

Een Verlies- en Winstrekening, volgens boekhoudkundige inzichten zoo noodzakelijk, laat ons niet alleen de soliditeit der grondslagen zien, waarop het bedrijf rust, doch controleert ook zoo bij uitstek het verslag zelf. Daar ten slotte de Verlies- en Winstrekening het saldo der Rekening en Verantwoording moet geven, zal ze te rooskleurige voorstelling van zaken niet toelaten.

In hun „Rapport over de Staten, behoorende bij het in 1921 ingediende Wetsontwerp tot regeling van het Levensverzekeringbedrijf” (uitgebracht op verzoek van het studiefonds der Nationale Levensverzekering Bank) schrijven de Accountants kantoren *Burgmans* te Rotterdam, *Th. & L. Limperg* te Amsterdam en *Joh. J. Moret* te 's-Gravenhage, op blz. 19:

„Wij zijn van oordeel, dat alleen een Winst- en Verliesrekening met een groepeerings naar de bronnen een duidelijk inzicht „verschafft omtrent de resultaten en het gevoerde beheer en der „halve voor een juiste beoordeeling daarvan niet kan worden „gemist. Slechts door tegenover elkander te stellen de berekende „opslagen en rente en de werkelijk betaalde onkosten en ont- „vangen rente, door den geldelijken invloed der afwijkingen „van de werkelijke sterfte ten opzichte van de geraamde tot uit- „drukking te brengen, kan een oordeel worden gevormd omtrent „de betekenis der factoren, welke het bedrijfsresultaat beheer- „schen; de rekening en verantwoording is in dit opzicht te eenen „male ontoereikend”.

en op blz. 28:

„Onder de staten van het wetsontwerp komt niet voor een „schema van een verlies- en winstrekening naar de bronnen”.

Hier wordt de nadruk gelegd op de noodzakelijkheid van een Verlies- en Winstrekening. Wanneer de schrijvers aan het eind van hun rapport een résumé geven van de staten, die naar hun oordeel nog moeten worden toegevoegd aan de 14 staten van het wetsontwerp, noemen zij 9 staten, waarbij echter de Verlies- en Winstrekening niet voorkomt. Alzoo zijn 23 staten nodig, behalve dan nog de Verlies- en Winstrekening o.i. *de eerst noodige* der thans nog niet gepubliceerde staten. In totaal zouden er dus volgens schrijvers 24 staten aan het verslag van een levensverzekeringmaatschappij moeten worden toegevoegd, om een behoorlijk overzicht van het bedrijf te kunnen geven.

Zijn schrijvers echter niet met ons van meening, dat de Verlies- en Winstrekening, waaraan zij zelf blijkens het hier boven uit hun rapport aangehaalde zooveel waarde hechten, vele van de 23 staten van ondergeschikt belang zou doen zijn? Laat men niet vergeten, dat een zoo groot aantal staten de bewerking van het verslag en het verslag zelf zeer kostbaar zullen maken. O.i. kan met behulp der Verlies- en Winstrekening, getuige het verslag der Groot-Noordhollandsche, op betrekkelijk eenvoudige wijze een helder inzicht in het bedrijf worden gegeven.

H. J. HAVIK

Adj.-Dir. der Groot-Noordholl. Ver. van Levensverz. en Lijfr.

DE AANSPRAKELIJKHEID VAN DEN ACCOUNTANT

Het als „Leerboek der Accountancy Deel III A door Dr. A. Sternheim” bij de Uitgeversmaatschappij voorheen C. Delwel verschenen werk, geeft mij aanleiding tot eenige opmerkingen. In de eerste plaats wel deze, dat de poging van Dr. Sternheim om in kort geredigeerde voorschriften formules te geven voor hetgeen de accountantcontrole is en voor de wijze waarop zij

is uit te voeren, hoogelijk moet worden gewaardeerd. Wie den arbeid van Dr. S. vergelijkt met de breedsprakige verhandelingen die over dit onderwerp vroeger zijn verschenen, zal hem dank weten voor zijn streven, om — als het ware — een wetboek voor de accountantcontrole te ontwerpen. Het onderwerp is systematisch verdeeld in hoofdstukken, deze even systematisch in strak-geformuleerde en genummerde paragrafen.

Natuurlijk zijn vele voorschriften als desiderata te beschouwen en zal de praktische toepassing daarvan afhankelijk zijn van de omstandigheden waaronder de controle wordt verricht. Ik ontken bijvoorbeeld, dat de voorschriften betreffende controle van inkoop en verkoop, mede in verband met de magazijnadministratie onder alle omstandigheden zijn door te voeren.

Wat mij in het bijzonder aanleiding geeft het jongste werk van Dr. S. te bespreken, is eene formule in hoofdstuk I: „De betekenis van den controle-arbeid en de verantwoordelijkheid van den accountant”. Een principieel bezwaar heb ik tegen par. 8, luidende:

„De verantwoordelijkheid uit zich door het vellen van een „oordeel over een gegeven beheer.

„Het stellen van een handteekening onder een jaarrekening „(balans en resultatenrekening) bevat een oordeel over het ge- „voerde beheer¹⁾; ze kan ingevolge No. 4 sub. 2 en No. 5 „niet slechts een erkenning der formeel juistheid van het over- „gelegde verantwoordingsstuk inhouden.

„Zie in dit verband No. 180” (moet vermoedelijk zijn No. 179)

Men vergelijke nu deze uitspraak met art. 7 van het Reglement van arbeid van het Nederlandsche Instituut van Accountants, dat de eer heeft Dr. S. onder zijn leden te tellen en welk artikel door hem onder No. 270 wordt aangehaald en besproken. Art. 7 luidt:

„Het balansonderzoek omvat het onderzoek naar de boekhoud- „kundige juistheid der op de balans voorkomende bedragen en „de juistheid der daarbij gegeven omschrijvingen en naar het „bestaan en de waardeering der activa en passiva.

„Indien een lid, op grond van het boven omschreven onder- „zoek van oordeel is, dat de balans een juist beeld geeft van „den toestand van het vermogen, waarop die balans betrekking „heeft, onderteekent hij de balans, al of niet onder toevoeging „eener toelichtende verklaring.”

„Een dusdanige goedkeuring der balans enz.”

De geleerde schrijver zegt bij de bespreking van het reglement van arbeid van het N.I.v.A. dat hij geen critiek levert, doch uitsluitend objectief de gangbare interpretatie der artikelen voordraagt; men kan hem als schrijver dus niets verwijten, maar wel kan onder zijne accountantsaandacht worden gebracht, dat het door hem in paragraaf 8 gegeven voorschrift veel verder, en m.i. ten onrechte veel verder, gaat dan hij als lid van het N.I.v.A. onderschrijft.

De schrijver voert ons geleidelijk naar zijn paragraaf 8. Men cordeelee. Paragraaf 1 stelt vast dat de accountantcontrole is de controle eener administratieve verantwoording; par. 2 noemt *administratieve*¹⁾ verantwoording het verslag van een reeks beheersdaden; par. 3 noemt als doel der accountantcontrole de vaststelling van de juistheid als *administratieve*¹⁾ verantwoording. Par. 5 noemt als doel van den controle-arbeid het verzamelen van gegevens voor eene verklaring over den toestand waarin een beheer de zaken bracht.

In dit alles is geen sprake van een oordeel over beheersdaden. Maar inmiddels worden we voorzigtiglijk op par. 8 voorbereid. Zoo wordt ons in par. 4 gezegd dat de accountantcontrole o.m. omvat het onderzoek naar het statuut waaraan de beheerder zijn rechten ontleent en het onderzoek naar de doeleinden van het beheer, par. 6 zegt dat de controle dient om décharge te verwerven of te verleenen, terwijl dan par. 7 voorschrijft

¹⁾ Cursivering van mij.

dat het doel der controle is het verkrijgen van een basis waarop décharge kan worden verleend.

Daarop volgt dan de aangehaalde paragraaf 8:

„Het stellen van een handteekening onder een jaarrekening „bevat een oordeel over het gevoerde beheer”!

De stelling is in haar algemeenheid onhoudbaar, omdat zij den accountant eischen stelt, waaraan geen mensch ter wereld kan voldoen.

De accountant zou een oordeel (lees: meening) moeten uitspreken over de vraag of een bierbrouwerij, een textiel fabriek, een scheepswerf, een cultuuronderneming, een bankinstelling, een boekdrukkerij, een weet-ik-wat-al-meer, juist zijn beheerd, anders mag hij zijn handteekening niet onder de jaarrekeningen stellen! Zulke über-menschen zijn de accountants — gelukkig — nog niet. En zij behoeven dit niet te zijn, willen zij als goede leden van het N.I.v.A. artikel 7 van het reglement van arbeid naar behooren opvolgen. En zij behoeven dit óók niet te zijn volgens Dr. S. zelf, die in par. 1 (implicite) den accountant omschrijft als een deskundige, die bevoegd geacht kan worden zich te belasten met de contróle eener *administratieve*¹⁾ verantwoording. Mij dunkt dit gaat al ver genoeg. Abstract gesproken kan de accountant de rekening van eene Naamlooze Vennootschap goedkeuren, indien alle directeuren en alle commissarissen der onderneming haar ruwweg hebben bestolen en geplunderd, mits die diefstal en die plundering duidelijk in de rekening zijn vermeld. En omgekeerd moet hij weigeren een rekening goed te keuren, wanneer diezelfde bestuurders der vennootschap haar groote schenkingen hebben gedaan, zonder dat dit uit de rekening blijkt!

De accountant is, ook volgens Dr. S. slechts de deskundige voor het contróleeren van een administratieve verantwoording, maar hij zorge er voor dat die verantwoording zoo wordt opgesteld dat de bedrijfs-deskundige zich uit de verantwoording een oordeel kan vormen omtrent het beheer! De accountant is de thermometer die de temperatuur van de kamer aanwijst; hij is niet de medicus die beoordeelt of die temperatuur geschikt is voor den bewoner der kamer.

Mag men vragen wat den schrijver, die toch een bekwaam man is, er toe heeft gebracht zijn paragraaf zóó te formuleeren, dat zij voor den accountant onaannemelijk is. Het antwoord op die vraag moet gezocht worden in de „beroeps politiek” van den accountant. Dr. S. ziet dat ook wel in en voert daarom in de paragrafen 12 en volgende een factor „verantwoordelijkheidsgevoel” in, die eigenlijk niet anders bedoelt, dan een omschrijving te geven van wat, ook elders „beroeps politiek” heet. Dat verantwoordelijkheidsbegrip heeft tot grondslag een objectieven maatstaf (par. 12), determineert des accountants verklaring met betrekking tot de contróle (par. 13), wordt mede bepaald door de omstandigheden waaronder de accountant werkt (par. 14), bepaalt de uitvoeringswijze der contróle (par. 15) en doet een opdracht weigeren, indien de verantwoordelijkheid daarvoor niet daarmee in overeenstemming is (par. 16). Op diezelfde bedrijfs politiek doelt par. 18, dewelke stelt dat de accountantsverklaring feitelijk een zaak is tusschen den accountant en (zelfs) een „derde-niet-belanghebbende.”

De geleerde schrijver bedoelt met al die paragrafen te zeggen: zelfs indien Gij als administratief deskundige van meening zijt, dat een rekening administratief juist is opgesteld, moet Gij haar toch niet onderteekenen, indien Gij van oordeel zijt dat uit die rekening van wanbeheer blijkt; „the man in the street” zou U met dat wanbeheer kunnen vereenzelvigen, omdat Gij de rekening — zij moge volkomen juist en duidelijk zijn — hebt onderteekend! Het kan inderdaad best wezen, dat de accountant verstandig doet in dergelijke gevallen zich niet met de zaak in te laten, maar daarmee is niet gerechtvaardigd de meer genoemde paragraaf 8, die in haar algemeenheid te ver gaat.

¹⁾ Cursiveering van mij.

Het komt mij voor dat de schrijver bij een herdruk van zijn werk, paragraaf 8 al. 2 zoodanig dient aan te vullen dat het principieele bezwaar, hetwelk er blijkens mijne informaties bij verschillende vakgenooten tegen bestaat, worde ondervangen. Trouwens, paragraaf 177 van het boek geeft een meer algemeen geldende en m.i. juister meening, dan de door mij afgekeurde paragraaf 8.

E. VAN DIEN

BOEKBEORDEELING

M. van Overeem, Het financieewezen van de Onderneming. Eerste deel: Productie-ondernemingen. Utrecht, H. Honig 1924, VIII en 307 blz.

Het werk van *Van Overeem* kenmerkt zich steeds door systematiek. Van een of meer grondgedachten uitgaande bouwt deze schrijver alles, wat hij wil geven, op en om zijn piéce de résistance, zoodanig, dat de eenheid van stijl en de harmonische behandeling der verschillende onderdeelen rustig en degelijk aandoen. Vandaar dat de leerboeken van *Van Overeem* zoo volkomen den naam van leerboeken verdienen: zij brengen den studeerende stap voor stap verder in de leerstof, sleuren hem niet van de eene gedachte plotseling in de andere, maar doen zijn kennis op natuurlijke wijze groeien en rijpen.

Al deze goede eigenschappen vinden wij ook terug in het jongste aan hoofde dezes genoemde boek van *Van Overeem*. De systematiek moge iets lossier zijn, eenheid van stijl, harmonie tusschen de onderdeelen, bedachtzame voortgang in logische orde maken ook dit werk tot een zeer bruikbaar studieboek. De gevorderde student zal van het doorwerken van dit boek ongetwijfeld veel nut ondervinden.

Een leerboek is dit werk echter niet, zeker niet voor beginnenden. Uit het voorbericht is niet op te maken, of het als zoodanig bedoeld is. Dat het door velen als leerboek wordt aangezien kan den schrijver niet worden aangerekend. Deze toch stempelde het boek klaarlijk tot monografie door een bepaalde, van den gewonen gang van zaken afwijkende gedachte te propageeren en op grond daarvan tal van veranderingen in de bestaande gebruiken aan te bevelen. Een leerboek voor eenigen tak van wetenschap, welker object een levende materie is, heeft tot taak, de waargenomen verschijnselen te verklaren, althans te beschrijven. Een leerboek der physiologie b.v. beschrijft de werking en den bouw van de deelen van het lichaam. Stel nu, dat iemand op goede gronden betoogde, dat het aanbeveling verdient, eenig lichaamsdeel te amputeeren, in zijn groei te belemmeren, of integendeel uitermate te cultiveren, en hij schreef een boek, waarin hij zulk een verandering van het lichaam niet slechts aanbeval, maar ook den invloed ervan op alle andere deelen en hun werkingen demonstreerde, zou er dan iemand zijn, die zulk een boek als leerboek der physiologie zou betitelen? Welnu, *Van Overeem* doet hetzelfde: zijn werk is dus geen leerboek voor het financieewezen der onderneming, maar een monografie op dat gebied. Als zoodanig dient het te worden beoordeeld.

De grondgedachte van *Van Overeem's* systeem is die van *Schmidt's* „organische” balansleer¹⁾, waarnaar de schrijver dan ook van tijd tot tijd verwijst. Het is de leer, dat de winst der onderneming over een zekere periode bestaat uit datgene, wat de onderneming op het eind dier periode meer te harer beschikking heeft dan wat noodig is om haar in den toestand, zooals die aan het begin dier periode was, te reproduceeren. De schrijver stelt deze leer op blz. 26 als zijn opvatting, zonder echter een poging te doen, den lezer van de juistheid dier opvatting te overtuigen. Waar zijn opvatting van de tot dusverre gangbare sterk afwijkt, ware zulk een poging niet overbodig geweest, vooral daar des schrijvers verdere betoog geheel op deze stelling is gegrond.

¹⁾ *F. Schmidt*. Die organische Bilanz im Rahmen der Wirtschaft. Leipzig 1921.